

Vincas Korkutis, Geologijos ir geografijos institutas

PIRMAJAM NAFTOS FONTANUI IŠTRYŠKUS LIETUVOJE

40 metų sukakties proga

Nesulaikomai bėga laikas ir kartais nebespėjame rimčiau susimąstyti ar prisiminti prof. J. Dalinkevičiaus pasakytų žodžių: „Kolega, mano gyvenimas prabėgo lyg žaibo blyksnis! Ir kiek jaunystėje svajojau, turėdamas gražių sumanymų, daug kas liko nepadaryta... Tačiau vis tiek džiaugiuosi, kad dalį tų mano svajonių vykdote jūs, mano mokiniai...“

O juk dar 1939 m. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojas J. Dalinkevičius rašė: „Kiekvieno krašto mineralinėms žaliavoms išaiškinti reikalingi nuodugnūs geologiniai ir technologiniai tyrinėjimai. Jų nevykdymas, anksčiau ar vėliau, žalingai atsiliepia valstybės ūkio plėtotei“.

Prof. J. Dalinkevičius geologines studijas baigė Peterburgo kalnų institute. Į Lietuvą jis sugrįžo 1924 m. Jo geologiniai takai praminti Donbase, Uchtoje, Vorkutoje, Kazachstane, o sugrįžus į Lietuvą daug keliavo po Pabaltijį. Dėstydamas Kauno politechnikos institute ir Vilniaus universitete J. Dalinkevičius džiaugėsi augančiomis geologų gretomis ir energingais savo mokiniais.

Profesorius buvo gerai susipažinęs su Pabaltijo kraštų geologinėmis įdomybėmis: jis matė Estijos Hijumo saloje ordoviko klintyse ir Švedijoje ties Faluno gyvenvietė žmonių iškastose šuliniuose iš lėto besikaupiančią skystą naftą, kai kuriose Baltijos pajūrio atodangose aptinkamus sukietėjusius asfaltitus ir bitumingus skalūnus, kuriuos estai vadina degiaisiais kukersitais. Ilgainiui tarp mokslininkų formavosi nuomonė, kad Pabaltijo ir Karaliaučiaus srities žemės gelmėse galėjo susikaupti naftos klodai. Tačiau iki II pasaulinio karo geologinio gręžimo staklėmis buvo galima pasiekti tik 700 m gylį, tad patikrinti šią mokslininkų prielaidą apie galimus naftos telkinius nebuvo galimybės. Pokario metais, sparčiai vystantis gręžimo technologijos ir technikos pramonei, Urale buvo pradėtos gaminti staklės, galinčios išgręžti 1500–

2500 m gylio gręžinius. Daugelyje regionų buvo pradėti geologiniai gelmių tyrimai. Lietuvoje 1948 m. įkurta Geologinė tarnyba jau 1949 m. kieme Vilniuje, Rotundo g. išgręžė 510 m gylio gręžinį, kuriuo buvo pasiektos kristalinio pamato uolienos. Šiame gręžinyje ordoviko amžiaus gniužulinėse klintyse buvo aptikta skystos naftos bei bitumingų medžiagų tarpfluoksnų. 1950 m. Prienu gręžinyje, kuris kristalinį pamatą pasiekė 860 m gylyje, ordoviko ir silūro amžiaus klintyse taip pat buvo nustatyta naftingų dėmių. 1953 m. išgręžtas 2112 m gylio Stoniškių gręžinys, kuriame kristalinio pamato uolienos buvo pasiektos 2109 m gylyje. Minėtus gręžinius aplankėme kartu su prof. J. Dalinkevičiumi, kuris norėjo, kad mes savo akimis įsitikintume, kokia sudėtinga Lietuvos gelmių sąranga, ir kad mūsų užduotis užbaigus universitetą būtų ją nuodugnai tyrinėti.

Su prof. J. Dalinkevičiumi mes apsilankėme ir Palmininkų gintaro kasykloje (Jantarnoje). Prof. J. Dalinkevičiaus pasakojimai apie gintaro susiformavimą mus labai sudomino. Man ir kurso draugui V. Tilvyčiui teko rengti diplominį darbą apie Sambijos pusiasalio geologinius bruožus ir gintaro susikaupimą, o diplominio darbo vadovu buvo prof. J. Dalinkevičius. Diplominius darbus sėkmingai apsigynus, vykstant sąjunginiam jaunųjų specialistų skirstymui, teko išvykti į Vakarų Sibiro geologinę tarnybą.

Tik 1957 m., įkūrus Lietuvos geologijos valdybą, imta organizuoti Lietuvos naudingųjų iškasenų ir požeminio vandens paieškas. Prof. J. Da-

Lietuvos peizaže nuo 1958 m. pasirodė ažūriniai naftos paieškų bokštai...

High openwork oil rigs appeared in 1958 in Lithuanian landscape (photo shows Gargždai-7 well).

linkevičiaus ir A. Valos iniciatyva buvo pradėti projektuoti struktūriniai gręžiniai gelmių sąrangai tyrinėti. Tais pačiais metais projektui įgyvendinti buvo suformuota Simno struktūrinio gręžimo partija. Jos vadovu paskirtas iš Vakarų Sibiro sugrįžęs inž. geologas A. Valušis, vyr. geologu – inž. geologas K. Sakalauskas. Gręžimo meistrais tuomet dirbo J. Jankauskas, A. Klovas ir baltarusis M. Čachovskis, o nuo 1958 m. pavasario – iš Sibiro tremties sugrįžę patyrę gręžėjai P. Jurgutis, V. Cinauskas, A. Štaras, A. Ručys ir kt. Iš Simno projekte numatytų 6 gręžinių, tik gręž. Virbalis-5 1159–1169 m gylyje ordoviko porėtose klintyse buvo aptikta juodų dėmių, nuo kurių sklido benzino kvapas. Tai ir buvo lietuviška nafta. Atliktų geologinių darbų apibendrintą ataskaitą buvo patikėta rašyti Žemaitijos naftos paieškų partijos vyr. geologui V. Korkučiui, o moksliniu vadovu ataskaitai pakviestas prof. J. Dalinkevičius. Ataskaitos išvadoje buvo teigiama, jog būtina tęsti struktūrinio gręžimo darbus geofizikų išaiškintoje Virbalio–Kybartų lokalioje pakilumoje. Gusevo (Gumbinės) rajone pragrėžus kambro amžiaus smiltainius, porose buvo nustatyta skysta nafta. Šiame gręžinyje po druskos rūgšties vonios iš šių smiltainių gauta skystos naftos prietaka siekė 2,6 m³/d.

Gavus naftos prietekas, tolesnius geologinius žvalgybinius darbus ėmė vykdyti Leningrado geologinė tarnyba, įkūrusi Gusevo geologinę ekspediciją, o Žemaitijos naftos paieškų partija gana sėkmingai gręžimo darbus vykdė Virbalio–Kybartų pakilumoje, išgaudama virš 2 m³/d skystos naftos. Gręž. Kybartai-14 iš kambro smiltainių, slūgsančių 1280–1285,4 m intervale, išgautos naftos lyginamasis svoris, nustatytas Lvovo cheminėje laboratorijoje, buvo 0,8071 g/cm³, gręž. Pajevonys-13 (1166,0–1182,0 m) – 0,8649 g/cm³, gręž. Vištytis-17 ordoviko klintyse, 1162–1169,0 ir 1218–1225,5 m kerno intervaluose, plyšiuose ir porose buvo aptikta skystos naftos. Po šių darbų, atlikus geofizikinius tyrimus Vakarų Lietuvoje, gręžimo darbai buvo perkelti į Gargždų regioną, kur buvo nustatytos kelios giluminių sluoksnių pakilumos. 1962 m birželio mėn. kairiajame Miniijos krante buvo pradėtas montuoti gręž. Gargždai-18, kuriame vidurinio kambro smiltainiuose buvo aptiktas skysta nafta persunktas 20 m storio smiltainio sluoksnis. Sumontavus gręž. Gargždai-19, buvo numatyta naftingąjį horizontą pragręžti gerokai didesniu skersmeniu, kad po druskos rūgšties vonios būtų galima nustatyti tikrą naftingo sluoksnio debitą.

1962 m. išgręžtas gręž. Gargždai-18 patvirtino geofizikų nustatytą giluminį iškilimą ir ati-

Žemaitijos naftos paieškų vyr. geologas V. Korkutis, geologas J. Kalanta ir Geologijos instituto vyr. m. b. V. Narbutas diskutuoja peržiūrėdami gręž. Gargždų-19 devono ir silūro pjūvį.

Talks at the core boxes: Žemaitija oil prospecting party Chief Geologist V. Korkutis (left), geologist J. Kalanta and Geology and Geography Institute senior research associate V. Narbutas discuss the Devonian and Silurian section of Gargždai-19 well.

dengė vidurinio kambro smiltainių sluoksnį, persunktą skystos naftos, – buvo akivaizdžiai patvirtinta, kad Gargždų tektoninėje zonoje tikrai yra geologinėje praeityje susiformavusių angliavandenilių, todėl šiame regione teks dirbti ne vienerius metus. Lietuvos geologijos valdybos viršininko V. Mikalausko ir vyr. inžinieriaus A. Valos rūpesčiu Gargždų miestelio prieigose buvo išrūpinta nemaža teritorija naujai Naftos paieškų ekspedicijos bazei įrengti. Naftos paieškų ekspedicijos techninės bazės iš Vilniaus prieigų perkraustymui vadovavo L. Varnas ir B. Zabulėnas, o Gargžduose nauju Naftos ekspedicijos viršininku buvo paskirtas inž. geologas L. Gudjurgis. Geologiniams darbams vykdyti į Gargždus atvyko ką tik mokslus baigę, jauni inž. geologai R. Vaitiekūnas, A. Jasas, I. Vaičieliūnas, I. Šeštokas, toliau darbus tęsė inž. geologas A. Stirpeika, V. Muromceva, A. Valušis, M. Duškevičius, A. Gikys, darbų vykdytojas A. Kregždė ir kt. Žinia apie Lietuvoje surastą naftą nuskriejo per visą buvusią TSRS. Apie tai sužinoję, į gimtinę sugrįžo Kazachstane naftos ne vienerius metus ieškoję patyrę gręžimo meistrai Leonas Kerulis, Kazys Kinderis ir Romas Palubeckas, Vakarų Sibire dirbę inž. geologai Juozas Kalanta, V. Kristutis, Jonas Vaitiekūnas ir kt.

Žemaitijos naftos paieškų ekspedicijos vyr. geologas V. Korkutis 1963 m. pateikė struktūrinių gręžinių geologinių darbų ataskaitą, o 1964 m. – geologinę ataskaitą apie atliktus paieškinius-žvalgybinius darbus Gusevo lokaloje struktūroje. Teigiamai įvertinus paieškų darbus, buvo numatyta juos tęsti. 1965 m V. Korkutis su kitais geologais pateikė struktūrinių gręžinių aprašymus bei naujus stratigrafinių geologinių tyrimų rezultatus, gautus išgręžus gręžinius Kunkojai-12, Pajevonys-13, Kybartai-14, Vėrbalis-16, Vištytis-17. Darbai, vykdomi Žemaitijoje, 1966 m. davė teigiamų rezultatų, o gręžiniuose iš kambro smiltainių buvo gauta 25 m³/d naftos prietaka. 1967–1968 m. Pietų Šiuparių struktūroje iš vidurinio kambro smiltainių (gręž. Gargždai-6), slūgsančių 1938–1959 m gylyje, buvo gauta iki 68 m³/d naftos prietaka esant atvirai sklendei. Šis visą dešimtmetį lauktas įvykis įvyko 1968 m. gegužės paskutinėmis dienomis, o pramoninės naftos fontanas Lietuvos Vyriausybei, tam specialiai pasiruošus, buvo pademonstruotas 1968 m. birželio 5 d. Galinga čiurkšle iš beveik dviejų kilometrų gylio ištryškusi nafta įtikinamai parodė, jog geologų prognozės buvo rimtos, o dešimtmetį ieškotas „juodasis auksas“ pagaliau surastas... Šis nepaprastai svarbus bei reikšmingas Lietuvos geologų pasiekimas patvirtino prof. J. Dalinkevičiaus, prof. E. Liutkevičiaus ir kitų mokslininkų lūkesčius.

Tačiau labiausiai džiaugėsi prof. J. Dalinkevičius, kuris savo gyvenimą paskyrė žemės gelmių mįslių įminimui. Jis mokėjo jaunatviškai džiaugtis kiekviena mažiausia smulkmena, o atvykęs prie gręžinio vis kartodavo: „Dar truputis kantrybės ir Jus lydės sėkmė, nes naftos Lietuvos gelmėse tik-

1968 m. birželio 5 d. iš Gargždų gręžinio smiltainių ištryškęs naftos fontanas (68 m³/para) (autorius nuotraukos).

An open flowing of oil occurred on 5 June 1968 at a rate of 68 m³ per day (Gargždai well, sandstone) (Photos by the author).

rai yra, tik mums reikia aptikti, kur ji susikaupusi...“ Didžiuoju naftos fontanu suspėjo pasidžiaugti ir tuometiniame Leningrade gyvenęs prof. E. Liutkevičius, kuris, deja, dėl susilpnėjusios sveikatos negalėjo atvykti į surengtą šventę. Prof. E. Liutkevičius buvo ilgus metus mūsų siekiamo tikslo – naftos paieškų Pabaltijyje rėmėjas bei užtarėjas. Pagal surinktus faktinius duomenis buvo neginčytinai nustatyta, jog Baltijos regione surasti naftos klodai sudaro atskirą provinciją, o vidurinio-viršutinio kambro naftingumas sudaro pagrindinę perspektyvą Pabaltijyje ir Baltijos jūroje.

Vėliau atrasti Vilkyčių, Deglių, Vėžaičių, Šilalės, Pocių, Abilingos, Sakučių, Lauksargių, Genčių, Nausodžio ir Kretingos, Girkalių, Nemirsetos ir kiti naftos telkiniai suteikė nemažai džiugių akimirų, kurios sudarė sąlygas Naftos žvalgybos ekspediciją reorganizuoti į Naftos geologijos įmonę, o kiek vėliau – į AB „Geonafta“, UAB „Genčių nafta“ ir UAB „Minijos nafta“.

Kaliningrado (Karaliaučiaus) srityje 1968 m. Krasnoborsko gręžinyje iš vidurinio kambro smiltainių (intervalas 1932–1947 m) buvo gauta 159 m³/d naftos prietaka, Ušakovo gręžinyje iš kambro smiltainių (2142–2175 m) – 10 m³/d naftos prietaka, o Kulikovo gręžinyje iš kvarcinių smiltainių (2367–2379 m) gautas naftos debitas siekė 166 m³/d. Jau vėliau Baltijos jūroje lokaloje struktūroje D-6, esančioje Kaliningrado srities ir Lietuvos pasienyje, įrengta platforma naftos gavimui.

Iki naftos paieškų bei žvalgybos darbų privatizavimo, Lietuvoje naftos paieška vyko neblogai, nes geofizikai seisminės žvalgybos metodais stengėsi išryškinti net ir nedideles žemės gelmėse susidariusias lokalias struktūras. Geologų gamybinių pateikti gręžinių detalūs litologinių-stratigrafinių pjūvių aprašymai, atlikti paleontologiniai, mineraloginiai bei petrografiniai uolienu tyrimai, vandeningųjų horizontų cheminės charakteristikos, aprašyti ir išbandyti naftingumo pasireiškimai pateikė nepaprastai daug visiškai naujos informacijos apie Lietuvos bei viso Pabaltijo regiono geologinę formavimosi raidą ir įvykusius tektoninius procesus. Remiantis sukaupta gausia kerno medžiaga buvo parašytas ne vienas mokslinis straipsnis ir disertacija.

Iš atskirų giliųjų gręžinių gauti aukštos kokybės naftos pramoniniai pritekėjimai galutinai patvirtino, jog Lietuvos vakariniai rajonai sudaro perspektyvią naftingą provinciją. Kadangi visi čia atlikti gręžimo darbai ekonomiškai pasitvirtino, labai norisi, sulaukus 40 metų jubilėjaus, prisiminti, pasidžiaugti ir visus prisidėjusius pasveikinti.